

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Харківської державної
академії дизайну і мистецтв
проф. Олександр СОБОЛЄВ

«16» грудня 2023 р.

ВИСНОВОК

ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Нестерової Євгенії Олександрівни «Професійний живопис в мистецьких школах Харкова 1950–1970-х років: особливості формування та розвитку», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» (галузь знань 02 – Культура і мистецтво).

Дисертація

Нестерової Євгенії Олександрівни «Професійний живопис в мистецьких школах Харкова 1950–1970-х років: особливості формування та розвитку», виконана на кафедрі живопису Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Тема дисертації затверджена вченою радою ХДАДМ (протокол № 40 від 21 грудня 2018 року).

У попередній експертизі дисертації, проведеної на базі міжкафедрального семінару на факультеті «Образотворче мистецтво» ХДАДМ, беруть участь двоє рецензентів;

Соколюк Л.Д. - доктор мистецтвознавства, професорка, професорка кафедри ТІМ (ХДАДМ, Харків);

Котляр Є.О. – кандидат мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри монументального живопису (ХДАДМ, Харків).

За результатами аналізу дисертаційного дослідження Нестерової Євгенії Олександрівни, поданих до розгляду наукових публікацій за темою дисертації, а також враховуючи підсумки публічної презентації здобувачем наукових результатів дисертації, яку проведено 16 грудня 2023 р., визначено наступне:

1. Актуальністю дисертації є аналіз професійного навчального живопису як однієї з фундаментальних дисциплін фахової мистецької освіти. Введення до наукового обігу живописних творів 1950-1970-х років, є вкрай важливі в сьогодні у зв'язку з агресією Російської Федерації проти України, під час якої нищаться пам'ятками української культури.

Сучасний поступ станкового живопису неможливий без глибокого переосмислення художніх процесів, що відбувалися в Україні, ретельної уваги до методики та систематизації напрацьованого досвіду викладання видатних українських митців 1950 – 1970-х років.

2. Зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами, темами університету та кафедри. Дослідження виконане відповідно до плану кафедри живопису Харківської державної академії дизайну і мистецтв «Історико-теоретичні аспекти українського мистецтвознавства доби постмодернізму».

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів. Головні результати дослідження отримані автором дисертації особисто. Авторкою досліджені особливості розвитку харківської живописної школи у 1950 – 1970-х роках. На матеріалі навчальних робіт означеного періоду вивчається спадкоємність традицій харківської художньої школи. Дисертантка виявила основні жанри, принципи образотворення і техніки живопису, що є характерними для професійного навчання живопису в Харкові.

На основі аналізу літературних та архівних джерел і широкого корпусу мистецьких творів з архівів ХДАДМ (128 позицій) авторка визначає художників станкового, графічного і театрального-декораційного живопису, які в подальшому

стали викладачами ХХІІІ, а потім ХДАДМ. Деякі з них стали відомими діячами мистецтв України і за її кордоном.

Виявлено, що найбільша кількість станкових полотен з фондів харківського мистецького вишу належить учням Бориса Васильовича Косарева. Навчальні твори студентів даного вишу 1950 – 1970-х років є поєднанням принципів реалізму з образотворчими засобами театральньо-декораційного і монументального мистецтва. За збереженими у фондах зразками студентських робіт можна простежити еволюцію живописної школи Харкова, зміни вимог та першорядних завдань – від довгострокових об'ємно-просторових творів 1950-х – 1960-х до більш конструктивно-аналітичних, площинних композицій 1960 – 1970-х років.

Окреслено перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямі.

4. Новизна основних результатів дисертаційного дослідження полягає

- уперше зібрано і систематизовано значний пласт архівного матеріалу, що стосується розвитку мистецьких шкіл Харкова у 1950 – 1970-х роках;
- визначено особливості формування та розвитку професійного навчального живопису в мистецьких школах Харкова в означений період в контексті суспільно-політичних зрушень доби;
- введено до наукового обігу значну кількість навчальних робіт з живопису в Харківському художньо-промисловому інституті, здійснена їх систематизація за жанрами, визначені особливості розвитку натюрмортного, портретного і пейзажного живопису;
- удосконалено уявлення про мистецьку професійну освіту в Харкові у 1950 – 1970-х роках, що доповнює картину розвитку українського живопису другої половини ХХ століття.

5. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій.

Серед важливих висновків, що складають науково-практичну цінність роботи, слід зазначити, що Нестерова Євгенія у своїй роботі ввела у науковий обіг 128 навчальні роботи студентів Харківського художньо-промислового

інституту у період з 1950 – 1970-х рр. На підставі бібліографічних, архівних і натурних розвідок автор проводить образно-стилістичний аналіз навчальних живописних робіт харківської художньої школи 1950 – 1970-х років, що в свою чергу дозволило простежити основні тенденції та їх еволюцію в контексті розвитку українського живопису другої половини ХХ століття.

Важливими є висновки, що упродовж першого післявоєнного десятиліття інститут готував фахівців за чотирма напрямками: станковий живопис, театральньо-декораційний живопис, скульптура і станкова графіка. Автор, наголошує, що кращі випускники вузу ставали новими викладачами й розвивали традиції харківської художньої школи (тематичну значущість та витонченість психологічної характеристики образів). Показано, що великий внесок у розвиток професійної художньої освіти у 1950-х роках зробив видатний харківський художник Сергій Бесєдін, який з 1944 р. по 1948 р. був ректором закладу, з 1948 р. по 1960 р. – завідувачем кафедри рисунку, з 1960 р. по 1991 р. очолював кафедру живопису. Керівниками майстерень у післявоєнний період були видатні художники України – Олексій Кокель (кафедра станкового живопису), Адольф Страхов (кафедра скульптури), Володимир Мироненко (кафедра станкової графіки). Михайло Олександрович Шапошников, який став ректором інституту в 1948 році, зберігав кращі традиції професійної харківської мистецької школи, успадковані від учнів І. Рєпіна О. Кокеля і С. Прохорова, імпресіоніста М. Бурачека та авангардиста Б. Косарева.

Кафедри станкового живопису, театральньо-декораційного живопису, скульптури, станкової графіки припинили готувати спеціалістів станкового напрямку, але продовжували підготовку студентів дизайнерських спеціалізацій з фахових дисциплін. Великий внесок у реорганізацію закладу і підготовку художників нових спеціальностей зробили викладачі Л. Винокуров, В. Константинов, В. Селезньов, В. Білик, В. Лістровий, В. Синєбрюхов, З. Юдкевич, Ю. Старостенко та ін. Випускники, які отримували диплом

художника декоративного мистецтва або художника-конструктора, успішно працювали не тільки в дизайнерській сфері, а й у галузі станкового живопису.

Система освіти в харківських мистецьких закладах ґрунтувалася на збереженні реалістичних традицій у живописі. Робота з натури визнавалася головним видом художньої освіти. Історично сформована система викладання живопису базувалася на програмах, в яких зберігалися принципи поступового та поетапного ускладнення навчальних завдань. Академічні живописні твори 1950–1970-х років демонструють основний принцип професійного навчання – від простого до складного. Окреслені основні жанри академічних робіт – натюрморт, портрет, пейзаж.

6. Теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Отримані результати доповнюють загальну картину розвитку українського живопису 1950 – 1970-х років, що вбачає доцільність їх використання для написання розділів енциклопедій, монографій, а також в лекційних курсах з історії харківської художньої школи.

Матеріали дослідження можуть бути використані при розробленні навчально-методичних посібників, теоретичною базою для практичного застосування в підготовці художників у закладах освіти України.

7. Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження викладені у 8-ти всеукраїнських і міжнародних наукових, науково-методичних та науково-практичних конференціях, зокрема: тези доповіді Міжнародної наукової конференції. *«Шості Платонівські читання»*. (Київ: НАОМА, 2018), доповідь «Академічні живописні роботи 1970 – 1980-х років учнів Харківського художньо-промислового інституту»; *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за підсумками роботи у 2018 – 2019 н.р.* Харків: ХДАДМ, 2019. Тези «Чоловічі образи в академічних постановках 1970 – 80-х років (на матеріалі фондів Харківського художнього училища)»; тези доповіді Міжнародної наукової конференції. *«Сьомі Платонівські читання»*. (Київ: НАОМА, 2019), доповідь «Тема війни в творчості Олександра Хмельницького і Адольфа Константинопольського»; Тези доповіді Міжнародної наукової

конференції. (Київ: НАОМА, 2020). *«Восьмі Платонівські читання»*, доповідь «Натюрморти 1960 – 1970-х років з фондів Харківського художньо-промислового інституту (ХХПІ)»; *Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції* (Львів, 2020). *«Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти»*, тези «Нові архівні дані роботи учнів Бориса Косарева»; *Матеріали Всеукраїнської наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів ХДАДМ за підсумками роботи 2019 – 2020 навчального року*. Харків: ХДАДМ, 2020, тези «Педагогічна діяльність Бориса Косарева»; *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу за підсумками роботи у 2020 – 2021 н. р.* Харків: ХДАДМ, 2021, тези «Рішення жіночих образів в академічних постановках 1970 – 1980-х років (ХХПІ)»; *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Синтез візуальних мистецтв крізь сторіччя: діалоги про вищу художню освіту Харкова»*. Харків; ХДАДМ, 2021, тези «Особливості академічних портретів 1960 – 1970-х рр. з фонду Харківської державної академії дизайну і мистецтв».

8. Повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами та зарахованих за темою дисертації. Основні результати дисертації були оприлюднені у 13 наукових публікаціях, 3 з них надруковані в наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, серед них 3 статті у зарубіжних наукових виданнях, 8 – у збірках матеріалів і тез наукових конференцій.

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Ковальова М. М., Федюн Є. О. Натюрморти 1960 – 1970-х років з фондів Харківської державної академії дизайну і мистецтв. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. праць молодих вч. Дрогобицького держ.*

пед. уні-ту ім. Івана Франка: Дрогобич, 2020. Т. 5. вип. 35. С. 87 – 97.

<https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-5-13>

2. Федюн Є. О. Портретні постановки студентів 1950 – 1980-х рр. з фондів Харківської державної академії дизайну і мистецтв. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка*. Дрогобич, 2021. Вип. 42. Т.1. С. 116 – 128. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/42-1-14>

3. Федюн Є. О. Портрети 1950 – 1970-х з фондів Харківської державної академії дизайну і мистецтв. *Вісн. Харків. акад. дизайну і мистецтв*. 2021. №2 С. 175 – 185. DOI 10.33625/visnik2021. 02. 175

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Нестерової Євгенії Олександрівни на тему «Професійний живопис в мистецьких школах Харкова 1950–1970-х років: особливості формування та розвитку».

2. Вважати, що за актуальністю, проблематикою, змістом, ступенем наукової новизни, теоретичною та практичною цінністю здобутих результатів, обґрунтованістю висновків дослідження дисертація Нестерової Євгенії Олександрівни «Професійний живопис в мистецьких школах Харкова 1950–1970-х років: особливості формування та розвитку» повністю відповідає науковому профілю спеціальності «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 26 березня 2016 року № 261, та пункту 11 Порядку присудження ступеня з присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету

Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. На підставі розгляду дисертації, наукових публікацій та апробацій дослідження, а також за результатами публічної презентації наукових результатів дисертації рекомендувати дисертацію Нестерової Євгенії Олександрівни на тему «Професійний живопис в мистецьких школах Харкова 1950–1970-х років: особливості формування та розвитку», за спеціальністю 023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді.

ГОЛОВА

фахового семінару:

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри реставрації
станкового і монументального

живопису

В'ячеслав ШУЛКА